

เรื่องกนกนุร

พอเพียงมนวิภัศรमारदापिक्कम्

โรงเรียนสตรีमारदापिक्क
ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สารมุลนิตสิยามกัมมาจล

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต ที่มีสติ และปัญญานำการตัดสินใจ โดยมีหลักง่ายๆ คือจะทำอะไรก็ให้มีความพอประมาณกับกำลังความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ คำนึงถึงสาเหตุ และผลลัพธ์ของการกระทำของตนโดยไม่ประมาท ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จำต้องอาศัยเงื่อนไขของการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่จะทำโดยละเอียด รอบคอบ และที่สำคัญต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม

มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เล็งเห็นความสำคัญในการปลูกฝังหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในใจปวงชนชาวไทยโดยเฉพาะในเยาวชนซึ่งเป็นกำลังของชาติ จึงได้จัดทำโครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชนขึ้น เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนต่างๆ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การเรียนการสอน และเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนขยายผลตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดทำสื่อนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียง

มูลนิธิสยามกัมมาจลใคร่ขอขอบคุณสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา โดยคุณทรงพล เจตนาวณิชย์ และคณะที่เห็นความสำคัญของโครงการดังกล่าว และเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ ตลอดจนการจัดทำสื่อต่างๆ ที่มีคุณค่าเผยแพร่สู่สาธารณชน

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร

ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล

มกราคม ๒๕๕๒

คำนำ

หนังสือประกอบตลาดนัดความรู้ ครั้งที่ ๑ จัดพิมพ์ขึ้นภายใต้โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชน โดยความร่วมมือของมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยมีสถานศึกษาที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการรวม ๖๘ แห่ง จากจำนวนสถานศึกษา ๑๓๕ แห่งที่ผ่านการประเมินและได้รับป้าย สถานศึกษาพอเพียง ๒๕๕๐

ทั้งนี้สถานศึกษาต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการได้นำเสนอผลผลิตจากประสบการณ์ความรู้และบทเรียนจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแนวที่หลากหลาย เพื่อเป็นตัวอย่างรูปธรรมของการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวคิด และการปฏิบัติให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ที่สนใจด้วย

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะช่วยจุดประกายทางปัญญาให้แก่สถานศึกษาและชุมชน พร้อมทั้งเกิดความศรัทธา เห็นคุณค่าในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและงานต่อไป

ขอขอบคุณ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างการเรียนรู้ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่เยาวชนและสถานศึกษา ซึ่งเป็นเสมือนการหวานเมล็ดพันธุ์แห่งความพอเพียงให้งอกงามไปทั่วแผ่นดินไทย

ด้วยศรัทธาในคุณค่าแห่งความพอเพียง

สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

เลือกกจันทบูร พอเพียงบนวิถีสตรีมารดาพิทักษ์

เลือกกจันทบูร เป็นสินค้าลือชื่อของเมืองจันทบุรี ที่นักท่องเที่ยวต่างซื้อหาเป็นของฝากหากได้ไปเยือน ดังคำขวัญ

น้ำตกลือเลื่อง เมืองผลไม้ พริกไทยพันธุ์ดี อัญมณีมากเหลือ
เสือจันทบูร สมบูรณ์ธรรมชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวม
ญาติกจันทบุรี

งานหัตถกรรมที่มีคุณค่านี้ผลิตในหมู่บ้านเสม็ดงาม โดยนำต้นกกซึ่งเป็นไม้ล้มลุกชอบขึ้นอยู่ในนาข้าว หนองน้ำ และพื้นที่โคลนเลน มาถักทอเป็นผืนเสือที่สวยงาม รวมทั้งสร้างสรรค์เป็นสินค้าหัตถกรรมต่างๆ และเป็นที่น่าสนใจว่าการสานเลือกกจันทบูรได้รับการสืบสานโดยเยาวชน โดยเป็นหนึ่งในฐานการเรียนรู้สำคัญของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์

สานสัมพันธ์น้องพี่ด้วยเลือกกจันทุร

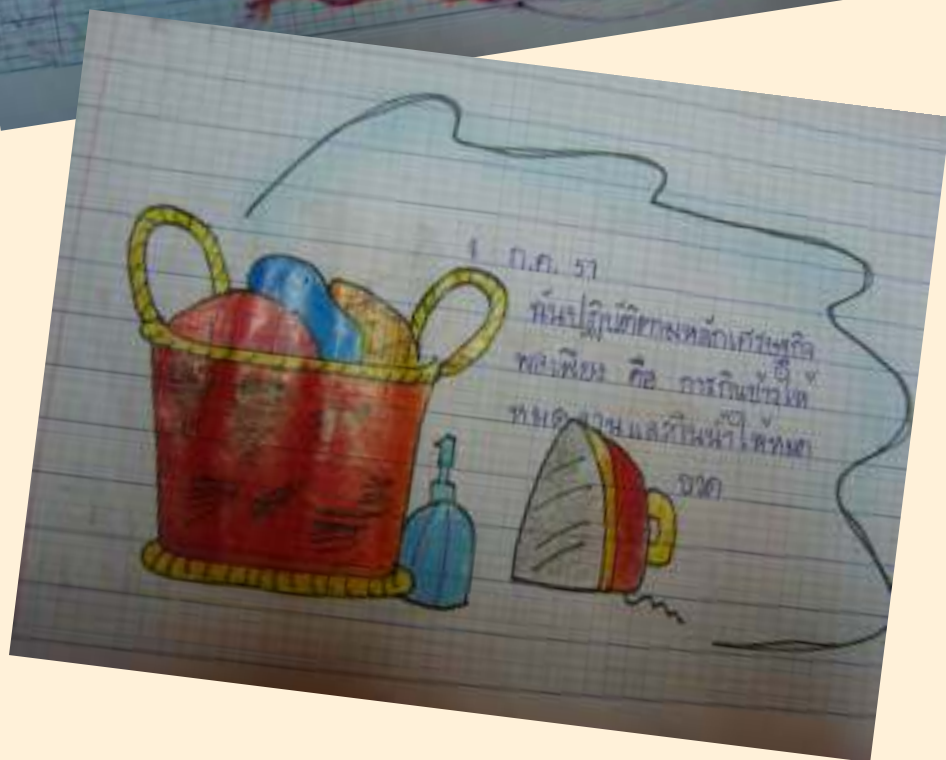
โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ได้เริ่มเรียนรู้การทอเลือกกจันทุร โดยคณะนักบวชหญิงภคินีรักไม้กางเขน หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า นักบวชหญิงคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี และเริ่มสอนนักเรียนในปี ๒๕๓๖ และเกิดชุมชนนันทกรรมพื้นบ้านเลือกจันทุร ในขณะนั้นมีนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๕ และ ๖ เป็นสมาชิกจำนวน ๓๒ คน และมีการสืบทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องต่อเนื่องกันมายาวนาน

การทอเลือกกจันทุร เป็นงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ทักษะ ความอดทน ความพากเพียรสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้เวลานานกว่าจะได้ผลงาน นักเรียนที่สามารถทอเลือกได้แล้วจะสอนทักษะการทอเลือกให้รุ่นน้องใหม่ในชุมชนฯ แต่ละรุ่นต่อกันมา ดังนั้นการทอเลือกจึงช่วยสานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องนักเรียน และมีการพัฒนาการออกแบบลวดลายเลือกด้วยโปรแกรมเอ็กเซล (Excel) แทนการออกแบบลวดลายในสมุดกราฟ

จึงเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านและการคิดค้นสร้างสรรค์ของยุคสมัยปัจจุบันเลือกจันทุรจึงมีลวดลายแตกต่างแปลกใหม่ขึ้นเรื่อยๆ เช่น ลายราตรีสวรรค์ สีเหลี่ยมเรียงว่า ลูกโซ่ รังผึ้ง ขนเมเปียกปุ่น และในปี ๒๕๕๑ นักเรียนได้ออกแบบลายใหม่เพิ่มขึ้น เช่น แมลงแปดเหลี่ยม สร้อยสุมาลี บานบุรีประยุกต์ และโชว์เอ็น

การออกแบบลวดลายเป็นขั้นตอนหนึ่งของการสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้านของนักเรียน เมื่อได้ลวดลายที่ต้องการแล้ว ยังมีขั้นตอนการทอเลือกที่ใช้เวลามาก ซึ่งนักเรียนจะใช้เวลาพักกลางวันทำงาน นอกเหนือจากชั่วโมงชุมนุมหัตถกรรมฯ เมื่อได้ผืนเลือกแล้วจะนำมาตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น พวงหรีด กล่องใส่ดินสอกระเป๋าใส่สตางค์ แฟ้มเอกสาร ฯลฯ นักเรียนจะนำไปจำหน่ายเป็นรายได้สำหรับทำกิจกรรมของโรงเรียน

หัตถกรรมพื้นบ้านเลือกจันทุร จึงเป็นฐานการเรียนรู้เด่นของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ เพราะมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลายๆ ด้าน อาทิ การพัฒนานักเรียนในด้านวินัย ความพากเพียร การเรียนรู้ทักษะ ความขยัน ความอดทน การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์

๒

ถอดบทเรียน เพื่อเสริมกระบวนการขับเคลื่อน ของเครือข่ายสถานศึกษา

เนื่องด้วยโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งใน ๒๐ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชน ภาคกลางและภาคตะวันออก คุณศศิณี ลิ้มพงษ์ ตัวแทนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล และ สรล.โดยคุณทรงพล เจตนาวณิชย์ และคุณชยุต อินทร์พรหม จึงจัดประชุมเรียนรู้การถอดบทเรียนร่วมกับคณะผู้บริหาร ครูและตัวแทนนักเรียน โดยมีครูที่สนใจขอเข้าร่วมสังเกตการณ์อีกหลายท่าน

ผู้เขียนจึงขอนำเสนอกระบวนการถอดบทเรียนจากสื่อจันทบูรโดยสังเขป เพราะจะได้เป็นแนวทาง หรือข้อคิดสำหรับสถานศึกษาอื่นๆในการพัฒนาหลักสูตร ครูและนักเรียน โดยแบ่งเป็นช่วงๆ เพื่อถอดภาพโดยย่อของกระบวนการที่เกิดขึ้น

ช่วงที่ ๑ การเรียนรู้ต้องประสานสอดคล้องทั้ง หัว มือและใจ

คุณทรงพลได้นำเสนอถึงเป้าหมาย ๕ ข้อของการพัฒนาศักยภาพร่วมกันคือ ๑) ให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการสามารถสร้างการเรียนรู้จากสิ่งที่โรงเรียนทำอยู่แล้ว และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนอื่นๆ สามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ ๒) ใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหลัก โดยเฉพาะเรื่องการถอดบทเรียน สิ่งที่โรงเรียนทำอยู่แล้วควรนำเสนอให้นำมาใช้โดยยึดหลักนำอดีตและชีวิตมาเป็นครู ๓) สร้างกลยุธยมิตรร่วมกัน คือการนำประสบการณ์ของแต่ละโรงเรียนมาแลกเปลี่ยนเติมเต็มความรู้ให้แกกัน รวมถึงมูลนิธิสยามกัมมาจล และ สรส. ด้วย ๔) เปิดพื้นที่ให้โรงเรียนในเครือข่ายโครงการฯ ได้มาพบและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน และข้อท้ายสุด สร้างองค์ความรู้จากโรงเรียนและการดำเนินงาน

ท่ามกลางความมุ่งมั่นพัฒนาระบบการศึกษาไทย แต่ยังมีสภาวะการเรียนรู้แบบก้าวกระโดด ขาดการคิดใคร่ครวญ ขาดการวิเคราะห์และเข้าใจ หรือเข้าถึงในสิ่งที่ตนทำอย่างลึกซึ้ง เช่นมีวิธีการเรียนรู้ แต่เน้นที่ตัวเนื้อหา เน้นข้อมูลให้จดจำ แต่ไม่สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเพื่อให้เกิดความอยากที่จะเรียนรู้

ดังนั้นควรหันกลับมาทบทวนธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งมีพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) คือเรื่องของใจ ผู้เรียนต้องมีฉันทะ มีความสนใจ หรือมีความต้องการที่จะเรียนรู้ ๒) คือเรื่องของหัว หรือความรู้ที่มาจากข้อมูลและสารสนเทศ หรือความรู้ในตำรา

ซึ่งเป็นความรู้แบบเนื้อหาที่ต้องใช้สมองในการจดจำ และ ๓) คือเรื่องของมือ หรือทักษะที่เกิดจากการปฏิบัติ การลงมือทำ และค้นพบความรู้ที่ฝังลึกในตัวเอง

ประเด็นสำคัญก็คือ ธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์นั้น ต้องประสานสอดคล้องทั้งหัว มือและใจ มีเรื่องสุนทรียะภาพทางอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะการเรียนรู้ไม่ได้แยกสมองและอารมณ์ออกจากกัน แต่เป็นสิ่งที่สอดคล้องซึ่งกันและกัน และต้องสร้างแรงบันดาลใจหรือฉันทะให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีใจอยากที่จะเรียนรู้หรือเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยมีครูเป็นคนที่คอยช่วยกระตุ้นหรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ได้จริง ทำได้จริงและเห็นผลเป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน

ช่วงที่ ๒ ถอดรหัสหัตถกรรมเสื้อกั๊กกันหนาว

การเรียนรู้ครั้งนี้เลือกโครงการหัตถกรรมพื้นบ้านเสื้อกันหนาว มาถอดบทเรียนโดยกำหนดหัวข้อว่าการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่หัตถกรรมพื้นบ้านเสื้อกันหนาว คุณทรงพลได้เกริ่นนำถึงความสำคัญของการถอดบทเรียนว่าเป็นการย้อนกลับมาดูสิ่งที่ทำไปแล้วไม่ว่าจะเป็นโครงการ แผนงาน หรือกิจกรรม ว่ามีประโยชน์ มีคุณค่าอย่างไร มนุษย์ทำอะไรต้องเห็นคุณค่าเห็นโทษในสิ่งที่ทำ แต่ถ้าทำแล้วหาประโยชน์ไม่ได้ ทำแล้วไม่เต็มทีและบอกตัวเองไม่ได้ สิ่งนั้นก็ไร้คุณค่าและความหมาย เพราะฉะนั้นการถอดบทเรียนจึงต้องมีความสามารถในการระบุคุณค่า ความหมาย ประโยชน์

การถอดบทเรียนเป็นกระบวนการรวบรวมความรู้ วิธีการ หนทางทั้งของความสำเร็จและความผิดพลาดตรวจสอบว่าอะไรเป็นปัจจัย บริบท และเงื่อนไข ซึ่งกระบวนการถอดบทเรียนที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การทำความรู้จักตนเอง การเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมหรือทุนเดิมของแต่ละคน ทบทวนทิศทาง มองเห็นแนวทางการปรับปรุงตนเอง และสิ่งต่างๆ อย่างมีวิจารณามากขึ้นเกิดเป็นความรู้ใหม่ มุมมองใหม่

หากแปรเป็นคำถามในการจัดการความรู้ ก็คือเราจะถามว่า สิ่งที่ทำนั้นๆมีวิธีการทำอย่างไร ลำพังเพียงผลลัพธ์ที่ปรากฏออกมาไม่พอ แต่จะต้องพิจารณาในเรื่องเหตุที่จะนำไปสู่ผล ต้องดูว่าเริ่มต้นอย่างไร มีปัจจัย มีเงื่อนไข มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพราะฉะนั้นเมื่อตั้งคำถามแล้วจะเกิดความคิดใหม่ ความรู้ใหม่ในการพัฒนาตัวเรา

สำหรับการถอดบทเรียนครั้งนี้ หวังว่าคณะครูและนักเรียนจะได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการคิดวิเคราะห์ตีความ ให้คุณค่าและความหมายกับสิ่งที่ทำ เพราะทักษะและความรู้ย่อมควบคู่กันมา และสามารถนำเอาวิธีการหรือกระบวนการไปปรับใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อีกด้วย ขอกำหนดประเด็นหลักสำหรับการถอดบทเรียนครั้งนี้มี ๔ ข้อ คือ หนึ่ง ประสิทธิภาพของกิจกรรม สอง การถอดความรู้จากการดำเนินกิจกรรม สาม การลงมือปฏิบัติจริง สี่ การดำเนินกิจกรรม

ช่วงที่ ๓ ถอดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเลื้อจันทบูร

จากกรณีการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทอเลือกของโรงเรียน ในชั้นเบื้องต้น ครูควรตั้งประเด็นคำถามเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ก่อน คำถามแรก คือสิ่งที่ดีควรเป็นอย่างไร เพราะการทอเลือกเป็นกุศโลบายในการเรียนรู้ ครูต้องไปถอดความรู้จากนักเรียนว่า ได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างไร และเชื่อมโยงถึงศักยภาพของตัวนักเรียน เพราะฉะนั้นคุณภาพของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้น ครูต้องทำหน้าที่ช่วยจัดกระบวนการและตั้งคำถามให้กับนักเรียน เพราะฉะนั้นมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องคือ หนึ่ง สิ่งที่ดีเป็นอย่างไร สอง วิธีการทำสิ่งที่ดีต้องทำอย่างไร สาม กิจกรรมการทอเลือกช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร และนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร ประเด็นนี้จะนำมาสู่การพัฒนาการเรียนรู้ในตัวนักเรียน

ขั้นต่อมา ครูสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาวิเคราะห์ตีความกิจกรรมที่ทำ โดยถอดความรู้ในหัวข้อ ๒ เงื่อนไข คือความรู้และคุณธรรมก่อน และเชื่อมโยงถึงหลัก ๓ ห่วง คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน เพราะฉะนั้นประเด็นก็คือ โรงเรียนใช้การเรียนรู้เรื่องเลือกกันจันทบูรไปสู่เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร มีประเด็นประกอบคือ หนึ่ง ขั้นตอนของการทำสิ่งดี ตั้งแต่เริ่มต้นที่ไปชักชวนนักเรียนเข้ามาทำ ให้มองดูให้ละเอียดตั้งแต่ต้นจนจบ และให้ละเอียดทุกขั้นตอน สอง ให้นำหลัก ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ไปจับ ไปวิเคราะห์ อธิบายหลักที่เชื่อมโยงกับชีวิต และสาม ครูจะต้องรู้วิธีการว่าจะไปพูดคุยถอดบทเรียนกับนักเรียนอย่างไร ใช้หลักรู้เขารู้เราเข้าไป

คุณทรงพลให้เทคนิคและคิดว่า เพราะฉะนั้นการถอดบทเรียนจึงต้องตกย้ำในเรื่องการให้ลงรายละเอียดให้มาก ยิ่งมากเท่าไรก็ยิ่งมีเสน่ห์เท่านั้น ซึ่งตอนนี้ไปที่ไหนก็จะเห็นกิจกรรมเหมือนกันทั้งนั้น แต่ประเด็นอยู่ที่ว่าทำไปแล้ว จะอธิบายในสิ่งที่มองไม่เห็นได้อย่างไร ได้ลึกซึ้งเพียงใด ทำให้รู้สึกซาบซึ้ง โดนใจ จึงจำเป็นต้องอยู่ที่ความละเอียดในการ

มองด้วยซึ่งจากกิจกรรมการทอเลือกกันจันทบูรของโรงเรียน สามารถลำดับหัวข้อในการพูดคุยได้ดังนี้

ประเด็นแรก ทำเป็นขั้นตอนของกิจกรรมออกมาก่อน

ประเด็นที่สอง ความรู้ มองเชิงเนื้อหาของกิจกรรมที่ทำ

ประเด็นที่สาม คือหลักคุณธรรม ใช้หลักคุณธรรม ๘ ประการของกระทรวง

ศึกษาธิการ เช่น คุณธรรมด้านความกตัญญู ชยัน ซื่อสัตย์ สุภาพ

ประหยัด อดทน มีวินัย สละอาด

ประเด็นที่สี่ พิจารณาความพอเพียง

ประเด็นที่ห้า วิเคราะห์ความมีเหตุผลของกิจกรรมที่ทำ

ประเด็นที่หก พิจารณาว่าทำแล้วเกิดภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นอย่างไร

ขั้นตอนการทอเลือก โดยย่อ

๑) การจักกก ใช้มีดจกต้นกกเอาไส้ออก ต้นหนึ่งได้ประมาณ ๔-๕ เส้น มัดเป็นกำ และนำไปตากแดด

๒) การย้อมสี นำกกที่ตากแห้งแล้วไปแช่น้ำประมาณ ๑ วันเพื่อให้อมน้ำ แล้วจึงย้อมสีตามที่ต้องการ และนำไปตากแห้ง

๓) การทอเลือก

- การร้อยฟืม นำเอ็นมาร้อยใส่รูฟืมที่เตรียมไว้ ซึ่งให้ตั้งเรียกว่า การเดินเอ็น
- การใช้ไม้มัดเอ็น (ไม้ที่ใช้มีลักษณะตรงแบนเล็ก) ชัดเอ็นให้สลับกันทั้งต้นเลือก และปลายเลือก เพื่อให้เส้นเอ็นชิดกัน
- นำกกมาชุบน้ำ การชุบน้ำจะชุบแต่ปลายหัวกก เพื่อให้กกนิ่มเหนียวไม่ขาดง่าย
- การฟุ่กกเข้าฟืม (ลักษณะไม่ฟุ่ทำด้วยไม้กลมตรงปลาย ไม้จะทุ้มด้วยเหล็กก็ได้) นำกกพันปลายไม้ฟุ่เข้าในฟืม และชักไม้กลับออกมา ต้องฟุ่ทีละเส้น การฟุ่แต่ละครั้งต้องหงาย และคว่ำฟืมสลับกันไปจนเสร็จ
- ทบให้แน่น และเม้มริม ควรเม้มไปพร้อมๆ กับขณะทอเลือก หรือตัดริมแล้ว ทุ้มริมขอบด้วยผ้า และถูเลือกให้มันเงา

ช่วงที่ ๔ ครูและนักเรียนนำเสนอประเด็นเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จากการทอเสื้อจันทบูร

ก่อนจะแบ่งกลุ่มนักเรียนและครูเพื่อแยกย้ายกันถอดบทเรียน คุณทรงพลได้กล่าวเสริมถึงข้อควรระมัดระวังในการถอดบทเรียนว่า ขอให้เป็นการสะท้อน (reflection) ตั้งแต่ระดับของบุคคล กลุ่ม โรงเรียน ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องมาจากการคิดใคร่ครวญด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นการตอบเพื่อเอาใจครู ให้นักเรียนตอบจากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เป็นการตอบเพื่อสร้างภาพ เพราะฉะนั้นการถอดบทเรียนจากกิจกรรมทอเสื้อจึงต้องจัดกระบวนการเพื่อเอื้อให้ครูและนักเรียนสามารถถอดบทเรียนได้กว้างและลึกที่สุดเท่าที่จะทำได้ ต้องเริ่มต้นจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันก่อนเป็นอันดับแรก

จากข้อมูลขั้นตอนการทอเสื้อจันทบูร หากไม่รวมการจักกและการย้อมสี จะจำแนกออกเป็น ๔ ขั้นตอนหลัก คือ ๑) การออกแบบลวดลาย ๒) วิธีการทอเสื้อ ๓) การตัดวัสดุดิบและอุปกรณ์ ๔) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากทั้ง ๔ ขั้นตอนนี้ ใช้วิธีการแบ่งกลุ่ม คือ นักเรียน ๔ กลุ่มและครู ๔ กลุ่ม ทุกกลุ่มนำเสนอประเด็นของตนไปวิเคราะห์และถอดบทเรียนออกมาแล้วนำเสนอ ผลการนำเสนอของกลุ่มนักเรียน และครู ดังนี้

กลุ่มนักเรียน

๑) การออกแบบลวดลาย

- ได้ช่วยกันคิดและแลกเปลี่ยนด้วยกัน
- มีคุณธรรม ได้รับความอดทน ขยัน มีวินัยทำให้เสร็จ
- ได้ความคิดสร้างสรรค์ และใช้วัสดุจากธรรมชาติ
- พอประมาณ ใช้วัสดุมาใช้ใหม่ จากกระดาษที่ใช้ใหม่ จากการเรียน
- ความรู้ สามารถนำมาบูรณาการใช้ในวิชาคณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม Excel
- มีคุณธรรม ประหยัด เพราะออกแบบลวดลายบนกระดาษจะใช้ ๒ ลายต่อกระดาษ ๑ แผ่น
- นักเรียนมีความอดทนต่อการออกแบบ มีวินัย ตรงเวลา และมีความสามัคคี ไม่แย่งเพื่อน มีน้ำใจช่วยเหลือ ช่วยสอนเพื่อนและให้เพื่อนสอน

- ความพอประมาณ คือการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้คุ้มค่าที่สุด เช่น ใช้กระดาษให้หมดหน้า
- มีภูมิคุ้มกัน ใช้ลายชุดหนึ่งหรือชุดสามที่ใช้อยู่ตอนนี้ เพราะเป็นลายที่นิยม มีความต้องการในตลาด

๒) วิธีการทอเสื้อ

- ใครมีความคิดหรือมุมมองอย่างไร จะนำความรู้มาแลกเปลี่ยนกัน
- รู้วิธีการทำเสื้อชั้นเดียวและเสื้อสองชั้นต้องทำอะไรบ้าง
- ได้ความรู้ จากการทอ การร้อยเอ็น
- ได้ความขยัน ช่วยกันทอ อดทน มีวินัย ตอนพักกลางวันทุกคนจะมาตรงเวลา
- การทอเสื้อต้องเริ่มจากร้อยเอ็น ต้องใช้คนทำร่วมกัน ๒-๓ คน ทำให้ฝึกความอดทน มีสมาธิและความสามัคคี
- การทอเสื้อมีหลายวิธี เช่นการทอชั้นเดียวต้องมีการยกสาย และสามารถทอคนเดียวก็ได้ แต่ถ้าทอสองชั้น ต้องร้อยเอ็นทุกรู ใช้ไม้พุ่ง

- คุณธรรมในการทอเสื้อ ต้องมีความขยัน รู้จักประหยัด เพราะใช้กในท้องถิ่น และไม่คิดเอาเปรียบคนอื่น มีวินัย มาตรฐานเวลา ต้องรักษาความสะอาด ทำความสะอาดทุกครั้งหลังจากทอเสื้อ
- ภูมิคุ้มกัน ใช้วัสดุธรรมชาติ ลดการซื้อ
- ความพอประมาณ ใช้พืชในท้องถิ่น

๓) การเลือกวัตถุดิบและอุปกรณ์

- การเลือกวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ ต้องมีความละเอียด ใส่ใจทุกวัสดุ ว่ามีอุปกรณ์อะไรบ้าง และเลือกซื้อวัตถุดิบอย่างไรดี
- ต้องเลือกวัสดุและวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ใช้วัสดุในท้องถิ่น
- ในเงื่อนไขคุณธรรม ทุกคนจะต้องสามัคคี มีน้ำใจต่อเพื่อน มีวินัยในการทำงาน ตรงต่อเวลา
- หลักเหตุผล เลือกซื้อวัตถุดิบที่มีคุณภาพและต้องเลือกไม้พุ่งและไม้สอดให้ได้ ขนาดพอดี นำไม้พุ่งมาทำเป็นไม้พุ่ง ไม้สอด ไม้กก
- หลักความพอประมาณ การทอเสื้อใช้วัสดุในท้องถิ่น ทำจากเส้นกกที่มีอยู่ในจังหวัดจันทบุรี เพราะมีพื้นที่เป็นน้ำกร่อยสอดคล้องกับภูมิสังคมของพื้นที่
- การเลือกซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ จะต้องใช้ความพอประมาณอย่างมาก เพราะถ้าอุปกรณ์ชิ้นไหนยังใช้ได้ ก็ไม่จำเป็นต้องซื้อ หรือสามารถทำตัวเอง เพราะฉะนั้นสิ่งที่ต้องซื้อ ต้องเป็นสิ่งที่ผลิตไม่ได้ เช่น กก ต้องซื้อจากชาวบ้าน และคุณภาพของกกที่ดี เช่น กกมีสีขาวไม่ลาย

๔) แปรรูปผลิตภัณฑ์

- สามารถแปรเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น ทำพวงหรีด นำเสื้อมาเย็บ ใช้ผ้าขนหนู และยัดด้วยพลาสติกที่ใช้แล้วเป็นรูปร่างต่างๆ เช่นกระเป๋ โดยนำเสื้อมาเย็บกับกระดาดแข็งให้เป็นโครงแล้วตกแต่งให้สวยงาม
- ความรู้ การทำผลิตภัณฑ์จะไม่ใช้เสื้อชั้นเดียวเพราะไม่มีคุณภาพเท่ากับเสื้อสองชั้น ส่วนการแปรรูปและออกแบบพวงหรีดหรือ กระเป๋ ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากเสื้อ ๑ ผืนสามารถนำมาแปลงเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้อีกมาก
- คุณธรรม ได้เรียนรู้ในเรื่องความขยัน เพราะไม่ใช้เวลาเปลือง เมื่อมีเวลาว่าง

ก็มาทำ เกิดความประหยัด เพราะใช้อุปกรณ์เท่าที่จำเป็น มีความอดทน เพราะเสื้อแต่ละผืนต้องใช้เวลานานในการทอ

- มีความซื่อสัตย์ ไม่นำอุปกรณ์ไปใช้อย่างอื่นหรือเอากลับไปใช้ส่วนตัว น้ำใจ มีการให้ความช่วยเหลือเพื่อน มีวินัย ตรงเวลา สะอาด มีความสามัคคีเพราะช่วยกันทำ และมีความละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอนการทำงาน
- ในขั้นตอนนี้จึงต้องมีคุณธรรม ๔ ประการในการคัดเลือกว่า เช่น ความขยัน ช่วยกันคัดเลือกวัตถุดิบ ช่วยกันมาทำงาน อดทน ได้รับความสามัคคีในการเลือก และถ้าใช้วัตถุดิบไม่ดี ก็จะทำให้เสื้อที่ทอออกมาไม่ดีไปด้วย
- เหตุผล การทอเสื้อช่วยทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ ใช้วัสดุจากธรรมชาติและนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบ เช่น นำกระดาดแข็งใช้แล้วมาทำโครง
- ภูมิคุ้มกัน สามารถนำเสื้อไปใช้ได้ทุกฤดูกาล นักเรียนมีทักษะและมีความสามารถในการเย็บเสื้อ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

กลุ่มครู

๑) ออกแบบลวดลาย

- เริ่มตั้งแต่ขั้นตอน ลายที่ออกต้องพิจารณาดูแบบ ว่าจะเป็นอย่างเสื้อหรือรูปแบบอะไร
- ใช้ตัวอักษรขนาดไหน ใช้คำอะไร และใช้ในงานลักษณะไหน
- ขนาดของเสื้อกว้างยาวเท่าไร ทอให้เป็นแนวนอนหรือขวาง

เมื่อนำหลัก ๓ หัวงในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อธิบายได้ว่า การมีเหตุผลในการออกแบบลวดลายต้องใช้เหตุผลในการคิดออกแบบ เพื่อสร้างลายที่สอดคล้องกับการใช้งาน ความพอประมาณ ถ้ามีลวดลายบนพื้นแล้ว แต่จะนำอักษรไปวางต่อคงไม่สวยงาม ต้องดูว่าจะจัดวางข้อความอย่างไรให้สวยงาม ให้พอดีกับลวดลายและขนาด ภูมิคุ้มกัน นำความรู้ไปใช้ ใช้กับการงานอื่น เช่นทำขนม ทำวุ้น ออกแบบวุ้นได้เพิ่มเติม

๒) วิธีการทอเสื้อ

- เริ่มจากเดินเอ็นก่อน มีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น ถ้าเป็นชั้นเดียวต้องร้อยเอ็นทุกฟืม แต่ถ้าสองชั้นต้องเว้นช่องไว้

- การเดินเอ็นต้องใช้นักเรียน ๒ - ๓ คน มาช่วยกัน
- การใช้อุปกรณ์ สอนคุณธรรมในเรื่องการประหยัด ความสะอาด เลือกใช้ให้ถูกต้องและถูกหลัก
- วิธีการทอเป็นหัวใจ มีลวดลายและวิธีการ ต้องรู้ว่ามีกรอคว่ำและหงาย ถ้าช้อนก็ไม่สว้ย ต้องระมัดระวังในส่วนนี้
- การมัดลายต้องมีเส้นเอ็นเพื่อให้สว้ยงาม มีความขยันและซื่อสัตย์
- การกระทบต้องแน่น ให้มีคุณภาพและต้องอาศัยความร่วมมือ
- กตัญญู ระลึกถึงคนที่เคยสอน ต้องดูแลรักษาอุปกรณ์ให้ดี
- ต้องมีวินัยในการจัดเก็บ ความสะอาด
- เหตุผล เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ความพอประมาณ การใช้วัสดุในท้องถิ่น มีเอ็นปอจากธรรมชาติและเอ็นพลาสติก
- ภูมิคุ้มกัน ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น และใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มี เกิดความภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

๓) การเลือกวัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบ

- อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการทอเสื้อประกอบด้วย กี่, ฟืม กระทบกก, เอ็น, ไม้สอดนากเข้าไปในเอ็น ถ้าทอคนเดียวจะใช้ไม้สอด แต่ถ้าสองคนต้องใช้ไม้สอดอีกลักษณะหนึ่ง
- เงื่อนไขความรู้ อุปกรณ์ทุกอย่างต้องเหมาะสมกับการนำมาใช้ เช่น ฟืมขนาดนี้ต้องใช้เส้นเอ็นยาวกว่าเล็กน้อย ขนาดของกี่ต้องให้เหมาะสม ถ้าใหญ่กว่านี้แต่ฟืมเล็กก็เสียพื้นที่ คุณธรรม ความขยันต้องหมั่นดูแลรักษาอุปกรณ์ของตัวเอง ความพอประมาณ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด

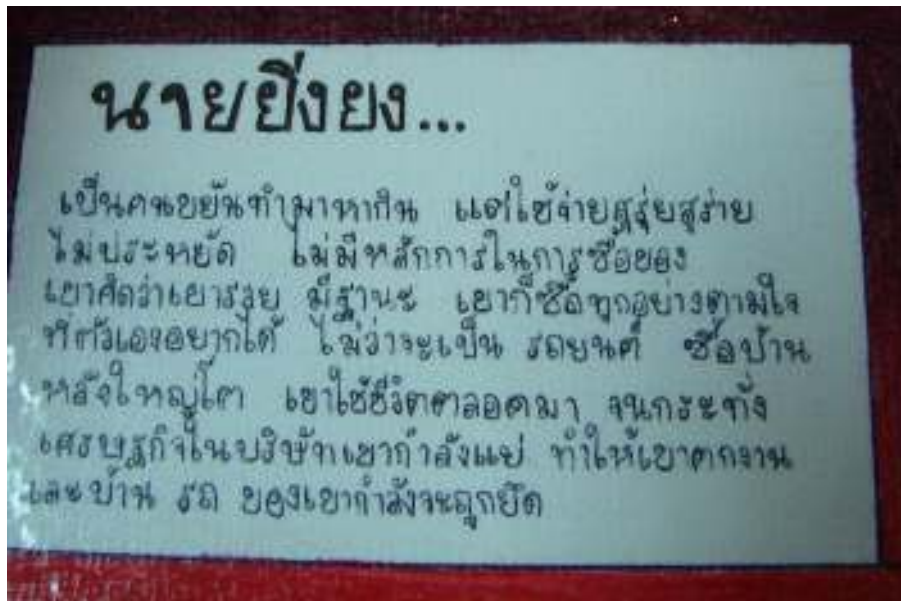
๔) การแปรรูปผลิตภัณฑ์

สรุปได้ว่ามี ๓ ขั้นตอนหลัก คือขั้นตอนที่ ๑ ความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบและช่วยกันคิด ขั้นตอนที่ ๒ การแปรรูป นำเส้นที่ทอมาผลิตตามที่ออกแบบไว้ ขั้นตอนที่ ๓ การนำไปใช้ คือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งประดิษฐ์ และเมื่อนำไปขาย สิ่งแรกจะต้องรู้ความต้องการในตลาดก่อน เช่น ช่วงเทศกาลผู้ซื้อต้องการสินค้าที่ระลึก หรือโรงเรียนอยู่ใกล้วัดจะมีงานศพบ่อย จึงผลิตเป็นพวงหรีด นอกจากนี้การทอเสื้อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา และการที่โรงเรียนนำเส้นมาใช้ในการกิจกรรม ก็เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อและสืบทอดต่อกันมาจนปัจจุบัน

ช่วงที่ ๕ เก็บตกจากการนำเสนอของครูและนักเรียน

หลังการนำเสนอของครูและนักเรียนแล้ว คุณทรงพลให้ข้อเสนอแนะ พร้อมข้อสังเกตว่า ในการใช้หลัก ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์กิจกรรมทอเสื้อ จะเห็นว่าไม่ได้แยกส่วน เช่น มีเหตุดี ต้องมีผลดีด้วย ทำไปจนเกิดเป็นภูมิปัญญาและความพอประมาณก็เกิดขึ้น มีความรู้และคุณธรรม และสุดท้ายก็เกิดภูมิคุ้มกันในเรื่องที่ทำ

แต่จากที่เสนอมาเป็นประเด็นของการทำ การปฏิบัติมากกว่าการสร้างปัญญาดังนั้นควรใช้การถอดบทเรียนก็จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใกล้ตัว รอบตัว และให้ทักษะนี้ติดตัว เมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้นนักเรียนก็จะสามารถนำความรู้ออกมาใช้ได้ ซึ่งตรงนี้ครูจะต้องช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มและช่วยเติมเต็มให้นักเรียน และยังมีข้อเสนอแนะประมวลได้ ดังนี้

๑) ประมวลและจัดระบบความรู้เสมอๆ

หากประมวลและจัดระบบแล้วจะได้ประเด็นความรู้เพิ่มมากขึ้น เช่นอธิบายเรื่องความขยัน ซึ่งสามารถอธิบายได้เชื่อมโยงกัน ให้อธิบายอย่างเป็นธรรมชาติ ในสิ่งที่เห็นแต่ไม่ใช่ยึดเยียด ให้เป็นความรู้ที่เกิดจากตัวเองและเพื่อนได้ ให้บันทึกการบรรยายอธิบายและบันทึกไว้ ให้เป็นชุดความรู้ของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาใช้ และอยู่ที่ว่าจะจัดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้แค่ไหน อย่างไร

๒) หมั่นถอดความรู้เป็นคู่มือ

เพื่อให้ครูมีตุ๊กตาไว้ก่อน และสามารถสอนเด็กได้ตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ แล้วค่อยยกระดับจากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบกลุ่มจะทำให้เกิดความรู้ต้น ความรู้กลาง เป็นการดึงความรู้จากการปฏิบัติในตัวคนออกมา และนำข้อมูลมาทำคู่มือ ครูสามารถมาอ่านทำความเข้าใจได้ และพยายามสอนให้เด็กตีความจากกิจกรรมขึ้นมาก่อน เริ่มต้นอาจจะน้อยมาก แต่ต่อไปจะค่อยๆ เพิ่มขึ้น ให้กำลังใจกัน หลีกเลี่ยงการชี้ถูกผิด และตระหนักว่ามีความต่างระหว่างประสบการณ์ของเด็กกับครู เด็กอาจจะอธิบายได้ไม่ชัดลึกเท่ากับครู

๓) วางแผนการเรียนรู้ให้เด็ก

ครูควรออกแบบการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยทำบันไดการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน กำหนดและวางขอบเขตเนื้อหา ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของครู และครูควรประเมินความเข้าใจของนักเรียนด้วย ถ้าไม่เข้าใจต้องมาดูที่วิธีการ เช่น ภาษา วิธีการสื่อ ต้องมาวิเคราะห์ต้นเหตุและแก้ที่เหตุ จะทำให้เห็นหลายอย่างที่ซ่อนอยู่ข้างในได้มาก

ช่วงที่ ๖ การจัดการความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้

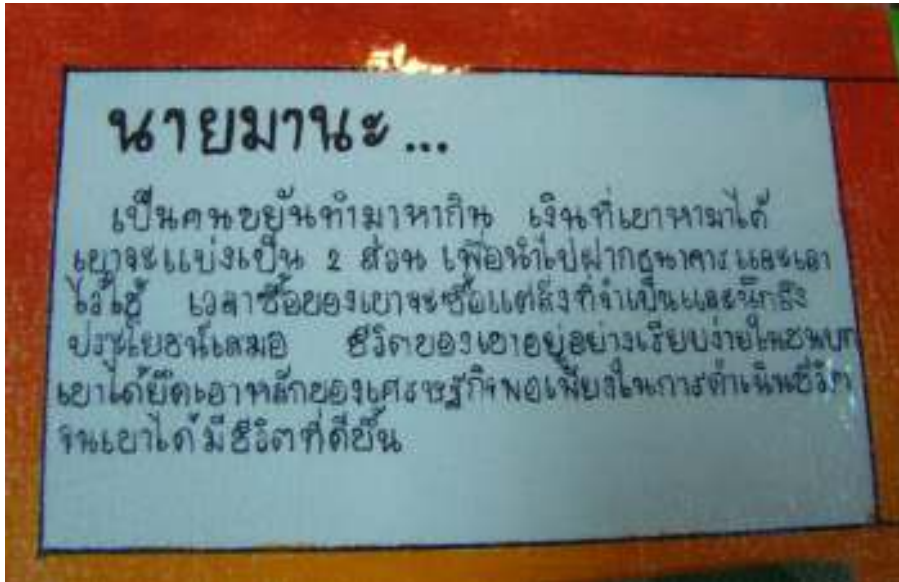
ในช่วงนี้ครูและนักเรียนได้ซักถามเพื่อความเข้าใจมากขึ้น และคุณทรงพลได้อธิบายถึงเครื่องมือการจัดการความรู้สำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ สรุปความสำคัญและกระบวนการถอดความรู้ให้ชัดเจนอีกครั้ง ยกตัวอย่างคำถามและคำตอบ ดังนี้

ถาม สิ่งที่ทำมาตั้งแต่เช้า คือวิธีการถอดบทเรียนและความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดี แต่ถ้าจะนำความรู้ไปใช้กับวิชาอื่นๆ จะเริ่มที่ตรงจุดไหน

ตอบ ควรเริ่มที่วัตถุประสงค์ ที่เป้าหมาย ครูต้องบอกให้ได้ว่าที่ทำการกิจกรรมไปนั้นทำอะไร ครูต้องวางแผน ตรงนี้เป็นเพียงหนึ่งกิจกรรมที่ยกขึ้นมา โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป เพื่อสอนให้เห็นว่ากิจกรรมนี้สามารถเชื่อมโยงไปถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร

การถอดความรู้จะบอกได้ว่าทำแล้วเกิดความรู้อะไรขึ้น และถอดบทเรียน เมื่อทำไปแล้วทำให้เราเรียนรู้อะไร ซึ่งที่ผ่านมาเวลาทำสื่ออาจจะไปมุ่งที่ผลสำเร็จ มุ่งไปที่การขาย แต่ถ้าโรงเรียนสร้างวิธีการหรือกุศโลบายและสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน จะทำอะไรเพิ่มขึ้นอีกได้บ้าง อย่างเช่น ครูและนักเรียนชวนกันถอดความรู้ในเดือนที่ผ่านมาว่าแต่ละคนได้เรียนรู้อะไรบ้าง ความรู้สึกเป็นอย่างไร ใจฟูหรือใจแฟบ หรือว่าท้อแท้ไม่อยากจะทำแล้ว

เพราะฉะนั้น การจัดการความรู้ต้องเอาเข้ามาเพื่อพัฒนาชีวิตและงาน และทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ จากที่ถอดบทเรียนไป เห็นว่าในกลุ่มนักเรียนก็จะทำได้ตามความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนเอง แต่ถ้าเป็นกลุ่มของครูจะเห็นความแตกต่างและประสบการณ์อย่างมาก และถ้าครูเข้าไปอยู่ในกลุ่มนักเรียน คอยช่วยเป็นพี่เลี้ยงพาถอดบทเรียนให้ลงลึกได้ ก็จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้มากขึ้น เพราะฉะนั้นครูต้องเป็นโค้ชให้แก่นักเรียนได้ และจะทำให้การถอดความรู้ลึกขึ้นได้

อันดับแรก ให้ทำการถอดบทเรียนไปใช้กับตัวเองก่อน เช่นการถอดบทเรียนกับคุณธรรม ๘ ประการของตนเอง โดยตั้งคำถามว่า

- ๑) คุณธรรมของตนเองคืออะไร
 - ๒) คุณธรรมนั้น เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร ให้คุณค่าและความหมายจากสิ่งนี้
 - ๓) นิสัยนี้บ่มเพาะมาจากไหน ตั้งแต่เด็ก จากพ่อแม่ จากการอ่านหนังสือ
 - ๔) เมื่อถอดบทเรียนเสร็จแล้ว ให้เอากลุ่มขยับมาคุยกัน แลกเปลี่ยนกัน และจะเห็นได้ว่าความขยันมาอยู่ในชีวิตจริงได้อย่างไร และนักเรียนจะเกิดการขยายมุมมองต่อชีวิต
- สรุปสิ่งที่ทำในวันนี้ คือการนำแนวคิดและเครื่องมือการจัดการความรู้เข้ามาสู่จัดการกระบวนการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะไปแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่น ๆ ทุกคนจะต้องชัดเจนในตัวเองก่อน และเลือกในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและทำได้ดีที่สุด เพราะสิ่งที่ดียิ่งที่สุดจะมีคุณค่าต่อการถอดบทเรียน

ยกตัวอย่างเช่นเมื่อได้มาชมโรงเรียนแล้ว เกิดการตั้งคำถามขึ้นมาว่า กิจกรรมอะไรเด่นที่สุดในโรงเรียน ซึ่งผมเห็นว่าน่าจะเป็นกิจกรรมทอเสื้อ และเมื่อนำกรอบของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาจับ จะเห็นได้ว่าการทอเสื้อเป็นเรื่องภูมิสังคมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และใช้กลยุทธ์ของการทำน้อยแต่อธิบายได้มาก อธิบายได้อย่างกว้างขวาง แต่ส่วนใหญ่กิจกรรมที่ทุกโรงเรียนทำกันมากแต่อธิบายได้น้อย

ในอีกแง่หนึ่ง โรงเรียนอาจไม่จำเป็นต้องทำกิจกรรมเยอะก็ได้ แต่ทำแล้ว สามารถอธิบายให้ลูกศิษย์ให้ได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และไม่จำเป็นต้องคิดโครงการใหม่หรือทำโครงการให้มากแต่สิ่งที่ทำต้องพาผู้เรียนลงลึกแม้จะเป็นกิจกรรมเล็กๆ แต่อยู่ที่การตั้งคำถามให้เกิดการเรียนรู้ และครูไม่ใช่เป็นผู้สอนอย่างเดียว แต่ครูต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่นักเรียนได้ ในส่วนการตีความ โดยความเคยชินทุกคนจะมีร่องของการกลัวผิด ไม่กล้าตีความ เพราะฉะนั้น ครูจะต้องตั้งคำถามและตีความกิจกรรมที่ทำได้ ต้องให้ครูและนักเรียนสามารถถอดบทเรียนได้เอง เพราะฉะนั้นขออย่าว่าการถอดบทเรียน ทำเพื่อการสกัดหาวิธีการและความรู้จากการปฏิบัติ

ยกตัวอย่างเช่น การเขียนบันทึกประจำวันของนักเรียน ความพอเพียงในชีวิตของฉัน ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนได้ใคร่ครวญ ค่อยๆ คิด ค่อยๆ มองตัวเอง ต้องทำให้คุณธรรมอยู่ในวิถีชีวิตของนักเรียน เป็นการบ่มเพาะในชีวิต ไม่ใช่มาบอกว่าต้องมีคุณธรรม และต้องพาชี้ให้เห็นถึงการกระทำที่สอดคล้องกับคุณธรรม และจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ นักเรียนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วย

ถาม การเรียนรู้ที่เกิดจากการฟัง พบว่าก่อนที่จะฟังต้องมีการจัดบรรยากาศที่ดี เพื่อให้นักเรียนเกิดการฟังเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

ตอบ บรรยากาศการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ที่สำคัญกว่าก็คือการตั้งประเด็นที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงต้องมีการอุ่นเครื่อง สร้างบรรยากาศ และต้องอุ่นเครื่องด้วยความสนใจของนักเรียน จะมีเทคนิควิธีการที่เยอะมาก เริ่มจากประเด็นที่โน้มน้าวความสนใจ เช่น ขำขันของช่วงนั้น (Talk of The Town) ให้เอาเรื่องใกล้ตัวใกล้ใจหรืออาจจะร่วมกันว่าทุกครั้งที่เจอ ให้นักเรียนมาอุ่นเครื่องกันก่อน ๑๐ - ๒๐ นาที หรือจะให้นักเรียนได้ออกมานำกิจกรรม ชวนเพื่อนๆ เล่นกันให้รู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินและให้หมุนเวียนกัน แล้วค่อยโยนไปถึงเนื้อหาที่จะสอน

เพราะฉะนั้น การเรียนรู้จึงต้องอยู่ที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ ต้องการให้เจอของจริง ปฏิบัติจริง ให้เกิดการสร้างประสบการณ์ การกระตุ้นที่ดีที่สุด คือ การสัมผัสกับของจริง แต่ต้องตั้งคำถามต่อ เช่น พาไปดูได้ต้นองุ่น แล้วเด็กสังเกต เช่น พระอาทิตย์ ใบไม้ ระบบจักรวาล เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมกับทุกเรื่อง ต้องพานักเรียนไปเจอกับของจริง

ในปัจจุบันนี้ นักเรียนส่วนใหญ่จะเรียนเพื่อท่องจำ ซึ่งเป็นความคาดหวังของครูที่ต้องการให้นักเรียนตอบคำถามตามที่ต้องการ แต่นักเรียนไม่ได้ทำจริงเพราะจำมาตอบ การเรียนรู้จึงต้องนำไปสู่การทำจริง ปฏิบัติจริง และต้องเอาตัวงานเป็นตัวตั้ง แล้วเอาวิชาการเป็นตัวรอง ให้โยงไปสู่เนื้อหาที่ผ่านการปฏิบัติแล้ว ทั้งหมดอยู่ที่การสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน ให้มีความสนใจและฉันทะที่อยากจะเรียนรู้

ช่วงที่ ๗ ส่งท้ายวันนี้ เราได้เรียนรู้อะไรบ้าง

ช่วงสุดท้ายของกระบวนการถอดบทเรียน คุณทรงพลเชษฐวนครุและนักเรียนช่วยกันสะท้อนความเห็นสั้นๆ คนละ ๑ ประโยค โดยสรุปย่อดังนี้

- มีความประทับใจในกิจกรรม เพราะคุณธรรมเป็นเรื่องบ่มเพาะ อยู่ในชีวิต ไม่ใช่ห้องเรียน
- ได้ฝึกคิด วิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การถอดหัวใจมารวมกัน
- ได้แนวคิดและแนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนกับเด็ก การปลูกฝังคุณธรรม และวิถีคิดในการทำสื่อ
- เข้าใจกระบวนการถอดบทเรียน หรือการถอดรหัสที่ต้องมีความละเอียดในการตั้งคำถาม และบรรยากาศการเรียนรู้
- จะนำไปเติมเต็มให้กับตนเอง และขยายผลต่อเพื่อนๆ พี่ๆ
- ได้ตรวจสอบสิ่งที่ทำไปแล้ว เป็นกระจกสะท้อนตัวเอง
- ประทับใจหลายๆคำพูด กินใจ โดนใจมาก เช่น ผลไม่สำเร็จเพราะเหตุไม่ถึง อย่างมั่งคั่งดอกไม้ปลายทาง ให้ดูดอกไม้รายทางด้วย ปัญหาเป็นตัวสร้างปัญญา เป็นต้น
- ได้แง่คิดว่าความแตกต่างกัน ก็สามารถทำให้เป้าหมายสำเร็จได้
- ตระหนักในความแตกต่างของแต่ละคน และวุฒิภาวะของแต่ละคนด้วย

โดยเฉพาะเด็กที่ยังดื้อ ชน เกเร จะต้องให้ความรัก ความอบอุ่น ในการเรียน การสอนด้วย

และท้ายสุด คุณทรงพลและคณะฯ ขอกล่าวอำลาคณะครูและนักเรียนว่า

“ที่ได้มาในวันนี้ รู้สึกดีใจเป็นอย่างมาก เหมือนทุกคนมาเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับร่วมกัน และทำให้เข้าใจนักเรียนมากขึ้น เพราะปัจจุบันมีเว็บไซต์ หนังสือ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ มากขึ้นทุกวัน แต่ในอดีตมีหนังสือเล่มเดียวก็เรียนได้ แต่เรียนให้ลงลึก เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกทักษะให้นักเรียนมีนิสัยในการเรียนรู้ สามารถไปหาความรู้ได้เอง สร้างเรื่องการเรียนรู้ได้เยอะ และไปสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา เอนักเรียนเป็นตัวตั้ง ทั้งบรรยากาศและวิธีการให้เกิดการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงได้ ทำกิจกรรมในเชิงลึก

ทุกโรงเรียนมีฐานการเรียนรู้มากอยู่แล้ว ปัจจุบันมีแต่ยังทำโครงการให้มากขึ้น แต่ถ้าเริ่มย้อนถอยไปดูสิ่งที่ทำมาแล้ว และเสริมทักษะการถอดบทเรียนให้เพิ่มมากขึ้นก็จะช่วยพัฒนาครูและนักเรียนในการฝึกคิดวิเคราะห์ ดีความสิ่งที่ตนทำ”

๓

ย้อนรอยประสบการณ์ ๖ ปี ของการร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ ได้เริ่มขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ มีกรอบการดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดไว้ ๔ ด้าน คือด้านบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา กรอบงานดังกล่าวเป็นที่มาของโครงการ และกิจกรรมต่างๆ อันปรากฏเป็นฐานการเรียนรู้ของนักเรียน ครู และชุมชนต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

๑) ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา

โรงเรียนได้กำหนดแผนปฏิบัติงานประจำปี มีการจัดกิจกรรมตามแผนงานและโครงการที่หลากหลายให้นักเรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและมีครูคอยแนะนำอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา อาทิเช่น โครงการหัตถกรรมพื้นบ้านลือจันทบุรี กิจกรรมกระต่ายไร้เคิล โครงการตลาดนัดโรงเรียน โครงการนำรู้คู่ถ่านผลไม้ เป็นต้น กิจกรรม

การเรียนรู้เหล่านี้ ทางโรงเรียนได้กระตุ้นให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมเรียนรู้จากกิจกรรมไปพร้อมๆ กัน มีการนิเทศติดตามประเมินผลและช่วยกันพัฒนาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมอยู่เสมอ

ด้านงบประมาณสนับสนุน โรงเรียนสนับสนุนงบประมาณตามแผนที่กำหนด ใช้การติดตามเป็นระยะๆ และสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กร หน่วยงานและชุมชนด้วยการระดมทุนเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อมและประยุกต์ใช้สถานที่ให้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียน มีความโดดเด่นและน่าสนใจในหลายจุด เช่น สวนเดอ ลา ม็อต ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ห้องทอเสื้อ ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลจันทนิมิต

รวมทั้งบริเวณโรงเรียน มีการออกแบบจัดวางภูมิทัศน์อย่างสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความคุ้มค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีป้ายบอกข้อมูลและความรู้ต่างๆ ในโรงเรียน มีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่น สะอาดทั้งภายนอกและภายในอาคาร เพราะโรงเรียนปลูกฝังให้นักเรียนได้ฝึกระเบียบวินัยในตนเอง เช่น การถอดรองเท้าก่อนขึ้นอาคาร การเดินแถวเรียนเมื่อต้องเปลี่ยนห้อง การช่วยทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนของนักเรียนทุกคนในโรงเรียนจะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด

นอกจากนี้ โรงเรียนประสานความร่วมมือกับชุมชน จัดกิจกรรมพัฒนาสถานที่ต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ใช้กีฬาพื้นบ้านให้เป็นการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะในโรงเรียนมีศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลจันทนิมิต ให้บริการสถานที่แก่ชุมชนและเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนยึดหลักปรัชญาคุณธรรมนำการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพและระบบการศึกษาเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยให้ครูทุกกลุ่มสาระวิชานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอน โดยครูผู้สอนจัดทำแผนการเรียนรู้ และบูรณาการกลุ่มสาระอื่นๆ เข้าในวิชาของตนเอง

นักเรียนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ครูผู้สอนจะใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้เพื่อบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยให้นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ส่งผลให้โรงเรียนสตรีศรีสุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานระดับประเทศ

๓) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมแนะแนว จัดระบบดูแลนักเรียน หนุนเสริมให้นักเรียนทุกคนได้ค้นพบและรู้จักศักยภาพของตนเอง สามารถเลือกและตัดสินใจตามความสามารถและความถนัด บนพื้นฐานความต้องการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวได้ว่าเป็นการเสริมการเรียนรู้ชีวิตและสังคมผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่กระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง อาทิเช่น ตลาดนัดโรงเรียนสืบสานประเพณีลอยกระทง การส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมทาง

ศาสนาทั้งศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธหรือตามที่นักเรียนนับถือ กิจกรรมดนตรี กิจกรรมรัก และห่วงใยผู้สูงอายุ เป็นต้น

กิจกรรมลูกเสือเนตรนารีสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างครูนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้ นักเรียนได้รู้จักสภาพแวดล้อมและภูมิสังคมของโรงเรียน โดยนำภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาจัดทำเป็นโครงการที่หลากหลาย เช่น โครงการกระถางมหัศจรรย์ โครงการนำรูด่านผลไม้ โครงการออกแบบขวดด้ายเสื้อโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต โครงการเหล่านี้มุ่งเน้นให้ นักเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมและหลักคำสอนทางศาสนา มาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นการเผยแพร่และขยายผลสู่ชุมชน มีกิจกรรมชุมชนที่หลากหลาย อาทิเช่น เย็บปัก ถักร้อย ประดิษฐ์เศษวัสดุ ถักทอทอทอ สุนัขคิด ประดิษฐ์ดอกไม้ ประดิษฐ์เฟืองฟ้า สร้างงานด้วยมือ ประดิษฐ์ดอกไม้สวย ทอเสื้อ กระดาษรีไซเคิล คอรัสติส ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร เป็นต้น

๔) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

โรงเรียนมีโครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแผนงานจัดประชุม สัมมนา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนัก ในคุณค่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้มีการพาคณะครูไปศึกษาดูงานตาม แหล่งเรียนรู้เด่นหลายแห่ง และร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาบุคลากร สรรวจความต้องการ ความจำเป็นของบุคลากรที่ต้องการพัฒนาตนเอง และจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ฝึกการทำบัญชีครัวเรือน เรียนรู้เรื่อง รายรับรายจ่าย เปิดบัญชีออมทรัพย์ในธนาคารของโรงเรียน และตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

นอกจากนี้ได้เสริมสร้างการมีจิตอาสา และจิตสาธารณะตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยร่วมเป็นคณะกรรมการสภาภิบาลอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ นิมลจันทบุรี ร่วมพัฒนาวัดและชุมชน บุคลากรทุกคนพร้อมและยินดีเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ ดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม และปฏิบัติศาสนกิจตาม ศาสนาที่ตนนับถือ รวมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียน และชุมชน

เยี่ยมชมฐานการเรียนรู้

โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์มีจุดเด่นเป็นที่ยอมรับในความสามารถใช้ประโยชน์ในทุกพื้นที่ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นไต้ต้นไม้ ไต้อาคาร และห้องเรียนบนอาคาร เป็นต้น ดังกับว่าทุกตารางนิ้วในโรงเรียนไม่ควรปล่อยทิ้งให้เสียประโยชน์ ดังเช่นนักเรียนสามารถเรียนรู้การเพาะปลูกข้าวในกระถางได้ แม้จะมีพื้นที่จำกัดก็ตาม

ชุมชนธรรมชาติกับความพอเพียง

โรงเรียนเคยได้จัดให้นักเรียนจำนวน ๑๐๐ กว่าคน ผู้ปกครองและครูไปเข้ารับการอบรมที่ศูนย์กิจกรรมโป่งแรดและที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติมาบเื้อง ไปเรียนรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และนำกลับมาฝึกทำ ทดลองใช้ในโรงเรียนและครัวเรือน โดยมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น

สมุนไพรและศรีมนวคณสมุนไพรร เริ่มจากให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เริ่มทำกันเองและใช้กันเองในระดับชั้น แบ่งแจกจ่ายให้นักลับไปใช้ที่บ้าน และเมื่อเวลาเข้าค่ายลูกเสือ และเนตรนารีก็จะนำผลิตภัณฑ์เหล่านี้จัดเตรียมไว้ให้ใช้ในค่ายลูกเสียดด้วย ตอนนี้

ผลิตเพื่อจำหน่ายด้วย โดยใช้ทุนจากโรงเรียนลงทุนให้นักเรียน เมื่อนำไปขายเกิดรายได้จะนำเข้ากลุ่มสวัสดิการครู นักเรียนหรือเพื่อการสงเคราะห์อื่นๆ ในโรงเรียนและสงเคราะห์ผู้สูงอายุในชุมชน

น้ำมันมะพร้าว โรงเรียนสังฆวตบรรจุน้ำมันมะพร้าวมาจากย่านลำเพ็ง กรุงเทพฯ จะให้นักเรียนนำกลับไปทำที่บ้าน เมื่อได้ไขน้ำมันมะพร้าวมาแล้ว จึงมาผลิตที่บ้าน และมีเครื่องผลิตในโรงเรียน

น้ำยาเอนกประสงค์ ใช้เป็นน้ำยาล้างจาน ล้างรถ ล้างห้องน้ำ โดยใช้ลูกมะปรีดหรือลูกส้มจี๊ด มีขนาดเล็กกว่ามะนาว หรือผลไม้รสเปรี้ยวอื่นๆ เป็นวัตถุดิบหลัก

น้ำยาปรับผ้านุ่ม ไปเรียนรู้จากศูนย์กิจกรรมมาบเอื้อง จ.ชลบุรี ไม่มีสารเคมีปนเปื้อน ได้ทดลองนำไปรดต้นไม้เปรียบเทียบกับน้ำยาปรับผ้านุ่มที่วางขายตามท้องตลาดทั่วไป พบว่าน้ำยาปรับผ้านุ่มที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติไม่มีผลข้างเคียงกับต้นไม้ใดๆ ทั้งสิ้นแต่น้ำยาปรับผ้านุ่มในตลาดเมื่อรดต้นไม้แล้ว ทั้งลำต้นและใบจะเหี่ยวเฉาลงจนเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ น้องๆ นักเรียนได้นำผลิตภัณฑ์ทุกชนิดมาจัดทำเป็นชุดกิ๊ฟเซต เตรียมไว้ขายในช่วงเทศกาลวันแม่และฝากขายตามร้านในจังหวัด

เมื่อได้เรียนรู้จากศูนย์กิจกรรมธรรมชาติแล้ว จึงได้นำความรู้เหล่านี้มาให้นักเรียนได้ฝึกหัดทำในกลุ่ม และนำไปบูรณาการเนื้อหาเข้าสู่ชั้นเรียน ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าน้องๆ นักเรียนต่างมีความคล่องแคล่วว่องไว รู้ว่าจะใช้อุปกรณ์หยิบจับอะไร ทำอย่างไร แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่นี้ทำผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ไว้ใช้กันเองอย่างแน่นอน

เรือนมารดามารีย์

เรือนมารดามารีย์ เป็นเรือนไม้หลังเล็กสวยงาม ซึ่งโรงเรียนได้จัดสร้างไว้สำหรับเป็นศูนย์สืบค้นข้อมูลและศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทย ต่อมาจึงจัดทำเป็นร้านค้าในโรงเรียนและรับขนมพื้นบ้านจากชาวบ้านที่มีฐานะยากจนเข้ามาขาย เช่น ขนมตะแบ้ว, ขนมโบขนมไทยๆ หรือพืชสมุนไพร เช่น ไม้ฝาง รับมาจากกองทุนผู้สูงอายุดอกแก้ว

โรงเรียนจะใช้วิธีการให้นักเรียนแต่ละห้องสลับผลัดเปลี่ยนกันมาขาย ห้องละ ๑ วัน และการตั้งชื่อห้องเรียนที่นี้จะตั้งชื่อตามดอกไม้ เช่น ห้องพุทช้อง ห้องพุตกุหลาบ ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักชนิดของดอกไม้ และลดการแบ่งแยกในระดับชั้นเรียนด้วย เพราะจะไม่มีห้องคิงส์ หรือห้องควีนส์ ไม่มีการแบ่งว่าเป็นห้องของนักเรียนเก่งหรือไม่เก่ง

สวนเดอ ลา ม็อต

สวนเดอ ลา ม็อต อยู่ห่างจากโรงเรียนไปประมาณ ๕๐๐ เมตร ทางโรงเรียนได้ซื้อที่ดินและขอสนับสนุนจากเทศบาลตำบลจันทน์มิตรด้วยส่วนหนึ่ง เริ่มปรับปรุงสถานที่ตั้งแต่ถมดิน ปลูกต้นไม้ พืชผักสวนครัวไว้ ค่อยๆ ต่อเติมให้เป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยให้นักเรียนผลัดเปลี่ยนกันมาเรียนในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ และบูรณาการวิชาหกรวมวิชาคณิตศาสตร์เข้ามาด้วย ฐานการเรียนรู้ในสวนเดอ ลา ม็อต มีความโดดเด่นและน่าสนใจอย่างยิ่ง

ภายในพื้นที่เล็กๆ ไม่ถึง ๗ ไร่ ในสวน เดอ ลา ม็อต จะจัดกิจกรรมเรียนรู้ไว้ภายในมากมาย ทุกกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือทำจริงด้วยตนเอง และทุกสัปดาห์จะจัดสรรชั่วโมงเรียนในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ ให้นักเรียนแต่ละระดับชั้น สลับหมุนเวียนเข้ามาเรียนรู้ใน

สวน จุดเด่นของสวนแห่งนี้ จึงอยู่ที่การจัดสรรพื้นที่อันจำกัด มาสร้างให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทุกจุดสามารถสร้างการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างดี

ร้านอาหาร เปิดบริการอาหารกลางวันให้บุคคลภายนอก ด้วยรายการอาหารที่หลากหลาย สำหรับอาหารมื้อกลางวันที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ต้อนรับ คือ ข้าวสมุนไพร เป็นรายการอาหารพิเศษที่นักเรียนและซิสเตอร์ช่วยกันคิดค้นขึ้นมา หน้าตาคล้ายข้าวยาปักขั้วใต้ และอีกรายการหนึ่งคือ ก๋วยเตี๋ยวจันทบุรี ฯลฯ และมีขนมให้เลือกทานมากมาย โดยนักเรียนมาช่วยดูแลบริการลูกค้า

ร้านกาแฟ บ้านไม้หลังเล็กก่อสร้างตามแบบบ้านในท้องถิ่น ให้บริการกาแฟร้อนๆ และขนมโดยนักเรียนได้เข้ามาเรียนรู้ การดูแลต้อนรับลูกค้าผู้ชื่นชอบกาแฟสดเข้ามาลิ้มลอง

แปลงนาสาธิต แม่โพสพครบคุณค่า ในสวนเดอ ลา ม็อตได้จัดทำแปลงนาเล็กๆ ให้นักเรียนได้หัดปลูกข้าว ปักดำ เกี่ยวข้าว

สวนพืชผักผลไม้ ผักสวนครัวรั้วแคลเซียม ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ เช่น ตะลิงปลิง สับปะรด มะกรูด ผักปรัง ฯลฯ เมื่อมีปริมาณมาก นักเรียนจะเก็บใส่ถุงไปวางขายให้ผู้ปกครองที่มารับนักเรียนในช่วงเย็น

โรงสีข้าวพอเพียง เครื่องสีข้าวแบบโบราณ แบบใช้มือหมุน ซิสเตอร์ผู้อำนวยการซื้อเมื่อไปศึกษาดูงานที่สุพรรณบุรี นักเรียนได้ฝึกหัดสีข้าวตามแบบเก่า ข้าวเก็บในยุ้งข้าว ตั้งชื่อว่า ยุ้งข้าวพอดี

โรงเผาถ่าน ด่าดี ดูดี มีคุณค่า เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีเผาถ่านและทำใช้เอง และได้สัมผัสควันไม้เป็นของแถมอีกด้วย ไว้สำหรับแจกจ่ายรดพืชผักบำรุงดิน

โรงซ่อมโต๊ะเก้าอี้ หรือ มีปัญหาปรึกษานายช่างน้อย ให้นักเรียนมาเรียนวิชา พื้นฐานอาชีพและลงมือปฏิบัติจริงซ่อมโต๊ะ เก้าอี้ที่หักพัง นำมาใช้ใหม่

หมูหลุมและหมูบังเกอร์

ทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกัน หมูบังเกอร์จะใช้กระสอบทรายมาวางล้อมกันเป็นคอก หากอากาศร้อน ให้น้ำน้ำมาราดที่กระสอบทรายก็จะช่วยระบายอากาศได้ดีกว่า หมูหลุม ทำให้หมูไม่เครียด มีความอ้วนท้วนสมบูรณ์กว่าหมูหลุมอย่างเห็นได้ชัด ส่วนหมูหลุมจะขุดดินลึกลงไปประมาณหนึ่งเมตร และล้อมคอกบนปากหลุม มูลหมูที่ได้ก็จะนำไปทำปุ๋ยใช้ต่อไป

מצאเลียงชีวา หรือบ่อเลี้ยงปลาขนาดเล็ก เลี้ยงปลาตะกั้ง ปลาไน และปลาตุกรวมถึงปลาที่มาจากธรรมชาติอื่นๆ

กบคอนโด ใช้ยางรถยนต์มาวางซ้อนให้กบได้อาศัยอยู่

บ้านดิน ครูสอนวิชาเกษตรเป็นผู้ออกแบบและใช้เงินลงทุนประมาณ ๒๐,๐๐๐ บาท ให้นักเรียนมาช่วยสร้างบ้านดิน ตั้งแต่การย่ำดิน ตากดิน ส่วนผสม อิฐดิน ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีการสร้างบ้านดินและสามารถทำได้เอง

อารามส่วนกลาง

เป็นที่พักของซิสเตอร์ในบริเวณโรงเรียน ด้านหน้าอาคารมีพื้นที่เล็กๆ ไว้สำหรับเป็นสวนไม้ดอก ไม้ประดับ เช่น กล้วยไม้ วานต่างๆ ฯลฯ พร้อมทั้งเป็นสวนวิทยาศาสตร์ไปในตัว จัดวางรูปปูนปั้นของนักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงก้องโลกหลายคน เช่น เซอร์ไอแซค นิวตัน, กาลิเลโอ ฯลฯ ใกล้ๆ กันมีตู้ปลาขนาดปานกลางตั้งโชว์ไว้สวยงาม ซึ่งตู้ปลานี้เป็นที่สนใจของนักเรียนยิ่งนัก ทุกๆ วันจะมีนักเรียนอาสาสมัครมาช่วยให้อาหารและล้างทำความสะอาดตู้ปลาให้ด้วย

เรือนจันทร์กระจ่างฟ้า

เรือนจันทร์กระจ่างฟ้า เรือนไม้ที่สร้างขึ้นตามรูปแบบและลักษณะของบ้านเรือนในภาคเหนือ โรงเรียนได้สั่งซื้อไม้เก่ามาจากจังหวัดแพร่ เพื่อนำมาสร้างเป็นเรือนจันทร์กระจ่างฟ้า และมีบางส่วนที่ประกอบขึ้นมาใหม่ เช่น ม้านั่งตรงชานบ้านชั้นบน เรือนไม้หลังนี้สร้างมาแล้วประมาณ ๑๐ ปี ในอดีตจัดทำเป็นห้องสมุดเสียงขนาดเล็ก

ปัจจุบันเป็นศูนย์ข้อมูลโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เพื่อสนองพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ยังดำเนินการจนปัจจุบัน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพันธุ์พืชพันธุ์ไม้ เมล็ดพันธุ์ต่างๆ จัดแสดงให้นักเรียนมาศึกษาค้นคว้า

กิจกรรมคลินิกหมอภาษา

กิจกรรมคลินิกหมอภาษา เกิดจากคณะครูได้เข้าร่วมการอบรมหลักสูตรหมอภาษาที่เมืองทองธานี กรุงเทพฯ ครูที่เข้ารับการอบรมจะได้รับคู่มือและใบประกาศนียบัตร เพื่อนำมาจัดตั้งเป็นคลินิกภาษาในโรงเรียน และเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงต้องการให้เด็กและเยาวชนไทยใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เช่น ร.เรือ และ ล.ลิง

คลินิกนี้เปิดให้บริการทั้งช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ส่วนหมอในคลินิกเป็นนักเรียนรุ่นพี่ ปัจจุบันมีประมาณ ๒๐ คน ทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำรุ่นน้อง และสอนให้ เช่น อ่านออกเสียงที่ถูกต้องให้ฟัง และให้แบบฝึกหัด อาทิ

ร เป็นพิษ, ฝ ฟ ฟันเพื่อน, จ เจอจาง, ภูมิคุ้มกัน ฉ ช บกพร่อง, ท ทรพิษ, ช ศ ษ ส อักเสบ, ควบกล้ำ ร ล ว เป็นพิษ, ไวรัส ง ฮ, ล ลักปิด-เปิด, วรณยุกต์เคลื่อนเรือร้าง

กิจกรรมนี้ช่วยเสริมทักษะการอ่าน การพูดให้นักเรียนได้อย่างมาก สามารถนำไปแนะนำแก่เพื่อน พ่อแม่และคนในครอบครัวได้ นอกจากนี้ยังได้ไปประกวดแข่งขันจนได้รางวัลมาสู่โรงเรียนหลายครั้ง

ธนาคารโรงเรียน

ในปี ๒๕๔๖ โรงเรียนได้ร่วมมือกับธนาคารออมสิน จัดอบรมนักเรียนด้านการออม และการทำบัญชี นักเรียนได้ฝึกฝนวินัยในการออมเงิน เปิดบัญชีออมทรัพย์เป็นรายบุคคล หรือ บัญชีของชั้นเรียน แต่ไม่มีบริการกู้ยืม โดยมีดอกเบี้ยเงินฝากสูงกว่าธนาคารออมสินภายนอก เมื่อนักเรียนจบการศึกษาจะให้ทุกคนปิดบัญชีนำเงินฝากไปเป็นทุนการศึกษาต่อไป ด้านระบบการจัดการดูแล มีนักเรียนระดับประถมศึกษารับผิดชอบการบริการในช่วงเช้า ช่วงบ่ายมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาดูแล

ขยะรีไซเคิล

สภานักเรียนได้ตั้งกลุ่มรับซื้อกระดาษ ขวดแก้วและพลาสติกที่ใช้แล้ว จะรับซื้อ เฉพาะวันอังคารและวันพุธของสัปดาห์ ถ้าเป็นขวดแก้วรับซื้อกิโลกรัมละ ๗ บาท กระดาษที่ยังไม่ฉีกจากเล่ม กิโลกรัมละ ๑ บาท ส่วนกระดาษที่ฉีกแล้วกิโลกรัมละ ๔ บาท และจะส่งต่อ ให้กลุ่มทำกระดาษนำไปแปรรูปเป็นเยื่อกระดาษและผลิตเป็นกระดาษรีไซเคิลต่อไป เป็นกิจกรรม หนึ่งของการช่วยลดขยะรักษาสิ่งแวดล้อม

กระดาษรีไซเคิล

เนื่องจากคณะครูได้ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพฯ ได้ความรู้ใหม่ในเรื่องการคัดแยกขยะและการนำกระดาษเก่า นำมาใช้ใหม่ จึงได้นำมาฝึกสอนนักเรียนให้ฝึกทำกระดาษรีไซเคิล นักเรียนจะนำกระดาษเก่าที่รับซื้อจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นำมาฉีก และแช่น้ำทิ้งไว้จนเปื่อยดี แล้วจึงนำมาปั่นให้ยุ่ย ใส่เยื่อกล้วยหรือก้านธูปลงไปด้วยเพื่อให้

กระดาษเหนียว มีสีล้นและลวดลาย นำมาเกลี่ยให้เสมอกันบนตระแกรงกรองกระดาษ แล้วตากแดดหรือผึ่งลมทิ้งไว้ให้แห้ง ก็จะได้กระดาษรีไซเคิลที่มีลวดลายธรรมชาติ กระดาษรีไซเคิลที่ผลิตออกมา นักเรียนจะนำมาออกแบบทำเป็นของที่ระลึก เช่น ที่คั่นหนังสือ กระดาษโปสเตอร์ ของใช้ ฯลฯ

กิจกรรมขยะรีไซเคิลมีความน่าสนใจในวิธีการบริหารจัดการของนักเรียนมาก เพราะคณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเองทั้งหมดมีการซื้อขายและนำมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น กระดาษ กิจกรรมนี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการประดิษฐ์และปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมด้วย

กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน

โรงเรียนเปิดตลาดนัดเดือนละ ๑ ครั้งในทุกวันศุกร์สุดท้ายของเดือน ช่วงพักกลางวันซึ่งก่อนหน้านี้นี้ได้จัดตลาดนัดขายอาหาร เรียกว่าสินค้า ๑ ห้อง ๑ ผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกหัดปรุงอาหาร ช่วยกันคิด วางแผน จัดเตรียมสินค้าของห้องไปวางขายกันในตลาดจริง และทำระบบบัญชีรายรับรายจ่ายด้วยตนเอง โดยครูประจำชั้นจะให้เงินลงทุนในวงจำกัด เพื่อให้นักเรียนต้องประมาณการระหว่างคุณภาพอาหารและการลงทุน

ต่อมาได้ปรับตัวข้อมาที่เรียนรู้การมีจิตอาสา การบริจาคและแบ่งปัน โดยนำสิ่งของที่ใช้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นของเล่น ของใช้มือสอง ของที่ระลึกจากที่บ้าน มาวางขายในราคาไม่เกิน ๕๐ บาทตั้งชื่อว่า ตลาดนัดพอเพียง เคียงคู่การแบ่งปัน นักเรียนจะนำรายได้ไปแบ่งไปทำบุญให้กับโบสถ์หรือวัดใกล้โรงเรียน หรือนำไปช่วยเหลือคนลำบากยากจนในชุมชนที่ผ่านมา นักเรียนนำรายได้ไปช่วยบันไดบ้านให้ยายคนหนึ่ง มีอาชีพทำขนมขาย

กิจกรรมนี้เชื่อมโยงไปสู่การฝึกนักเรียนให้มีจิตอาสา และพร้อมจะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งเกิดจากแนวคิดของสมเด็จพระเจ้า ในสมัยที่ในหลวงยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าจะทรงมอบกระปุกออมสินสำหรับคนยากจนให้ในหลวงทรงนำเงินที่ได้มาหยอดสะสมไว้ ทางโรงเรียนจึงปลูกฝังให้นักเรียนได้รู้จักการแบ่งปันและช่วยเหลือผู้ที่ยากลำบากกว่าเสมอ

กิจกรรมอัจฉริยะข้ามวัน

กิจกรรมอัจฉริยะข้ามวัน สำหรับค่ายลูกเสือ และเนตรนารีที่สวนเดอ ลา ม็อต ครูจะให้ใบงานแก่นักเรียนไปเรียนรู้ในสวน รูปแบบจะเป็นลักษณะวอลก์แรลลี่ด้วย และนักเรียนต้องปฏิบัติตามโจทย์ที่ให้ไว้ โดยทุกกลุ่มจะต้องเรียนรู้วิธีการผลิตจากฐานการเรียนรู้ทั้งหมด ๑๓ ฐาน แต่จะบังคับให้ผ่าน ๖ ฐาน และไม่บังคับอีก ๗ ฐาน แต่ละกลุ่มสามารถเลือกได้ว่า จะเข้าฐานใด พร้อมกับให้เงินกลุ่มละ ๘๐๐ บาทเพื่อให้ลูกเสือ และเนตรนารีได้ซื้ออาหาร หรืออุปกรณ์ยังชีพที่จำเป็นไปใช้ในค่าย เช่น น้ำยาล้างจาน ข้าวเปลือก ข้าวสาร ถ่านไม้ ปลา ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการจัดการกับการดำรงชีวิตของตนเองและเพื่อนในกลุ่ม

ห้องพิพิธภัณฑ์

ห้องพิพิธภัณฑ์เป็นที่รวบรวมวัตถุสิ่งของทั้งสมัยใหม่และสมัยเก่า ที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่รวมถึงการจำลองภูมิปัญญาพื้นบ้านและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในจังหวัด โรงเรียนเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๔๒ โดยการสนับสนุนจากซิสเตอร์อุบล ผังรักษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้ให้คำแนะนำเป็นพิเศษคือ คุณแม่เพียว ถาวรวงศ์ อดีตอธิการบดีใหญ่คณะรักกางเขนฯ การจัดสร้างห้องพิพิธภัณฑ์นี้ เพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย โดยรวบรวมวัตถุสิ่งของจากการบริจาคสมทบจาก คณะซิสเตอร์ คณะครู นักเรียน ศิษย์เก่าและผู้ปกครองนักเรียน และผู้ที่มาศึกษาเยี่ยมชม ได้ร่วมกันบริจาค และเทศบาลตำบลจันทนิมิต ส่งเสริมและสนับสนุนในการปรับปรุงห้อง พิพิธภัณฑ์ เพื่อให้มีความสมบูรณ์สำหรับผู้มาศึกษาเยี่ยมชม

ผู้สนใจสามารถเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ โดยมีนักเรียนได้รับการฝึกฝนทักษะจาก ครูประจำพิพิธภัณฑ์ให้เป็นมัคคุเทศก์น้อย นำชมและถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สนใจทั่วไป และมีบริการสืบค้นข้อมูลต่างๆ เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษไทย บ้านของ ของคนไทย เชื้อสายของที่ อ.เขาคิชฌกูฏ ร้านค้า อาวุธโบราณ การประมงพื้นบ้าน งานปั้น ค่ายเนินวง ประตุมืองเพนียด เครื่องดนตรีไทยและสากล เครื่องจักสาน ตะเกียงเก่า จำลองชุดค้นพบ โครงกระดูกที่บ้านคลองบอน ต.หนองตาคง อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี สถานที่ประวัติศาสตร์ ของจันทบุรี นอกจากนี้รวบรวมสิ่งของหายากอีกหลายชนิด เช่น ของที่ระลึกจากในและต่างประเทศ แร่หิน เรือจำลองโบราณ สร้อย ฯลฯ

จากตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ ทั้งในบริเวณ โรงเรียนและที่สวนเดอ ลา ม็อต ฐานดังกล่าวมีการเรียนรู้ครอบคลุมด้านเกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาชาวบ้าน เศรษฐกิจ และการบริโภค โรงเรียนได้นำมาใช้เป็นกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนและบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรทั้ง ๔ กลุ่มสาระวิชา สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัด คือ กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังให้นักเรียนได้ฝึกฝนตัวเอง ประกอบคุณธรรมจริยธรรม เพราะหลายกิจกรรมต้องใช้ความอดทน ความเพียร ความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ และพร้อมที่จะยอมรับผลการเปลี่ยนแปลงหากไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ และแน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้จะติดตัวนักเรียนทุกคนไปอย่างแน่นอน จะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจ ฉันทะและแรงบันดาลใจของแต่ละคน

เลือกกิจกรรม
พอเพียงบนวิถีสตรีมารดาพิทักษ์

หนังสือประกอบตลาดนัดความรู้ ครั้งที่ ๑
โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
สู่สถานศึกษาและชุมชน : ภาคกลางและภาคตะวันออก
โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จังหวัดจันทบุรี

ที่ปรึกษา	ทรงพล เจตนาวณิชชัย, ศศิณี ลิ้มพงษ์
เรียบเรียง	ชยุต อินทร์พรหม, ลีรลักษณ์ ยิ้มประสาทพร, อมรรัตน์ เกรียงขจร
พิสูจน์อักษร	อมรรัตน์ เกรียงขจร
รูปเล่ม	สุชาติ มุกตามณี
ปีที่พิมพ์	มกราคม ๒๕๕๒
จำนวนพิมพ์	๕๐๐ เล่ม
จัดทำโดย	มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ร่วมกับ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)